

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:	
Egész evre	4 ft.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Kéziratok nem adatnak vissza.

A lap szellemi részét illető czikkek a szer-
kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz-
tárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a
kiadóhivatalnak küldendők.

E két szóban jut kifejezésre a szent karácsony ünnepének jelentősége. Isten dicsősége és az ember lelki üdvének békessége az, mi e szent nap éjjelén a földön eddig ismeretlen frigyben egyesülve jelent meg.

Isten végtelen felségének dicsősége tündöklök az éjben, s Isten szeretetének dicsősége jelenik meg a betlehemi istálló megszentelt hajlékában.

Kit a világ határaival befogni nem képes: egy ártatlan szűz méhébe zárkozott. Ki a mindenséget egy legyen szavával létrehozta s mindenható erejével fentartja; a kitől minden bőség és áldás van: egy szegényes istállóban jön a világra. Ki által a királyok uralkodnak, tehetetlen kiseddét lett; s kinek égi palotájában az angyalok és archangyalok végzik a szolgálatot: oktalan barmok társaságában, polyákba takarva és szénára fektetve sir, miut egy tehetetlen gyermek.

A végtelen hatalomnak ez a tehetetlensége, a mindenek urának e szegénysége; az égi hatalmak urának ez alárendeltsége; a végtelennek e szoros korlátok közé zárkozása az, mi a mai nap dicsőségét teszi.

Az emberi nem üdvösségének megszerzése, Isten legnagyobb dicsősége, valamint az embernek önmagán aratott győzelme az ő legszebb diadala. Mert mi más az ember üdvösségének megszerzése, mint legyőzése az Isten haragjának, magának az Istennek, a megtestesült Ige személyében maga által, az Isten által?

Dicsősége Istennek a megtestesülés, mert ebben és ez által látjuk csak az ő megmérhetlen szereteté-

nek bőségét mi halandó emberek, s ez által érezzük magunkat, mint a szeretet ellenállhatlan hatalma által felgyúlai az isteni jószág örökös dicsőítésére.

És valóban mit tett az emberiség az alatt a már-már kétezer év alatt, mióta az angyali ajkáról elhangzott ama csodálatos ének: Gloria in altissimis Deo, ha nem dicsőítette akarva, nem akarva a menybéli örök Istent?

Nem ott látjuk-e mindenütt az Isten dicsőítését, hol azóta az ember megjelent? A hajós, ha kedvező szelek új világok partjaira vetették törékeny sajkáját, a Megváltóról nevezte el az ismeretlenül megszeretett darab földet; a hős az ő bölcséjének védelméért rántott kardot s evezett ismeretlen földrészekre; a festő ecsetével, a költő lantjával kit mást dicsőített, ha nem az emberért emberré lett Istenséget? S a nyomor fia, a vadon esendjének remetéje az ő földbe tüzettség egyszerű fakeresztje előtt, kit dicsőít? Nem azt, ki isteni dicsőségét az ember nyomoruságával cserélte fel?

Tekints bármerre, mióta az Ige megtestesült, a világ nem tud az ő szeretetének e delejes folyama elől menekülni, lebilincselve, átolvasztva általa, megtermékenyítve az istenség ihletének malasztjától csak Istent dicsőíti.

Nem olyan ez a dicsőség, mint az emberek dicsősége, mely másra homályt borít. Isten dicsősége dicsőséget hoz mindenkire, ki feléje közeledik; Isten dicsősége: az ember megdicsőítése. Vagy mi egyebet akar mondani a szentirő, mikor azt mondja: ti mindnyájan Istenek vagytok, mint azt, hogy az Atya egyszülöttének dicsősége mindnyájunkat megdicsőített.

S ugyan mi egyébbel dicsőített volna meg, ha nem az ő békeségével, a szeretet békeségével, melyről az angyal énekelte: et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Mert van-e nagyobb jó a világon, mint a békeség java? Hisz a kinek békéje van, mindene van. Kinek szívében a lelki békeség angyala lakik, mire lehetne annak még szüksége? S ki embertársainak szeretetében bírja külső békeségét, nem a legboldogabbnak mondhatja magát?

Már pedig ezt a két békét hozta nekünk a mi isteni kisdedünk: Isten békéjét és az emberek békéjét.

Isten békéjét azoknak, kik az ő példáján megtanulják, hogy egy böles intéző hatalom uralkodik és öröködik a világrend felett s minden egyes teremtettség sorsa felett, s e tudatban e böles intéző hatalom „rendeléseinek önként és jóakarattal” alávetik magukat.

Isten békéjét azoknak, kik az ész korlátlanságra törekvő merész álmait a legfőbb böleség, s a szív zabolátlanságra törekvő vágyait a legtisztább szeretet vezetésére bízzák.

Az emberek békéjét, hogy ne zavarja lelkünket az önmeghasonlás küzdelme, s ne kisértse életünket az embertársainkkal való ellentétesség Sátánja.

Szóval meghozta azt a békét a bűn eltörlésével, melyet a bűnnel megzavart az ember, midőn meghasonlott — épen a bűn miatt — „önmagával, embertársával és magával, Istennel.”

De hol van ma ez a béke?

Az emberek közt legyenek azok egyesek, társadalmak, vagy országok, mindenütt a meghasonlás uralkodik. A szív küzdelme a jó ellen, minden jó ellen, a tudás küzdelme a hit ellen, ez a mi sajnálatra méltó korunk szomorú ismertető jele.

Soha számalomra méltóbb nem volt az emberiség mint mikor a tudás fájának gyümölcséből legtöbbet ízlelt meg.

Csakugyan az látszik öntudatlanul érvényesülni az emberi akaratban, mivel a csábító Sátán hatott: Lesztek, mint az Istenek. Legalább az emberi felfuvalkodás ma nem akar magánál fensőbb hatalmat elismerni, annyira ment esztelen elbizottságában.

Nem hisz, nem remél másban, csak saját tehetségében, s nem szeret mást, csak saját dicsőségét.

Ezért üres a szíve, ezért fenhéjázó szelleme, s ezért szerencsétlen.

Ez a tudat vezet ma szent bölesödhez végtelen Szeretet, ez készlet, hogy esdve kiáltunk az angyallal: Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus!

Az Ige megtestesülésének főbb mozzanatai.

Közel két ezer esztendeje a nagy eszménynek, a világ Megváltója, az Isten egyszülött Fia születésének, mely az

emberiség szívében mély nyomokat hagyott hátra, mert a betlehemi kisdéd szentsége világűdvözítői missziója, áldásdús élete követelte ezt így. Az a rozszant, elhagyott mezei istálló az első templom, melyben a megtestesült Ige az emberiség első képviselőit, a betlehemi pásztorokat és a napkeleti böleseket fogadta.

Az Úr születésének idejét szent Lukács evangélista evangéliumának II. részében Augustus császár azon parancsa kiadásával hozza kapcsolatba, hogy az egész világ összeírassék. Mindenesetre rövidebb lett volna, ha azt mondja, hogy az Űdvözítő, a Mester született Augustus ezen vagy azon évében. Hogy mégis említi az összeírást is, bizonyára azért tette ezt, hogy jelezze minő alkalommal született Betlehemben, s utaljon ama jóslat teljesülésére: „Az ő napjaiban kivirágnak az igazság és a béke bősége (Zs. 71, 7.) Valóban ama összeírás nagy béke jele is volt. Minthogy a Szabadító a béke fejedelme, kire várokoztak minden nemzetek, úgy illett, hogy esendben, éjjel szülessék. Ama összeírás még más titkot is ölelt fel, azt t. i. hogy minden népek Krisztushoz fognak jönni és az ő zászlójához szegődni: „És ahhoz (Messiához) gyűlnek minden nemzetek és elmegyenek sok nép” (Izaiás 2, 2, 3.) Igen, egykor az általa alapított egyházba fognak gyűlni a nemzetek. A császár különös megbízása alapján ez az első összeírás Cirinustól lön, Szíria helytartójától; voltak ugyan még azelőtt is összeírások, de nem oly általánosok. Nem kell a fölött esodálkozni, hogy ezen összeírás eszközlője nem Herodes király volt, hanem Szíria helytartója, mivel nem csak Judea, hanem egész Szíria, melynek Herodes nem parancsolt, iraték össze s így Judea, mint a tartomány egy része, az egész tartomány jeje által vezetettet.

Kihirdettetvén ezen rendelet, mennek vala mindenek, hogy bevallják neveiket és családjajkat kiki az ő városába, a hol t. i. a család feje volt; és valóban ez is volt József nézve az indító ok, hogy Betlehembenjen, mint kiténik ez szent Lukácsnál az idézett hely 4. verséből: „Mivel Dávid házából és nemzetségéből vala.” Igen találó, hogy Betlehemben születik a Messias, mivel az *domus panis* és Jézus az égből szálló élő kenyér, s kielégíti övéit mennyei édességgel. Öseinek házán kívül születik azért, hogy nyilván megmutassa, hogy emberi természete által, melyet fölvelt, mintegy idegenben születik, mert tulajdonképen sajátja az isteni természet volt; de ezen tény által tanítani is akart arra, hogy e földön idegenek vagyunk s csak az égben vagyunk valóban otthon.

Juda nemzetségétől a királyi pálcza ez időben vétetett el, a babyloni fogság után már-már számlálják a hetvenedik évhetet, melyről Dániel (9, 24 s köv.) szól, s ez időben Betlehemben szülé Mária az ő elsőszülött fiát, a trónok és idők Istenét. Elsőszülött, nem mintha Mária azután még szült volna, mint káromkodik Helvidius, hanem mert előtte nem volt más. Elsőszülöttnek nevezetik az egyetlen egyszülött is és a törvény szerint egyszülött ajánltatik fel az Úrnak s megváltatott mint elsőszülött és így első szülöttnek mondatott, ha utána senki sem következett is. Mária betakaró őt polyákba és jászolba fekteté; így tehát a Szűz testének sertése s minden fájdalom nélkül szülé fiát. A hely, ahol szülé, egy kis, istáloszerű köszikla ür volt, nem fényes palota, még nem is egyszerű fogadó, mert ide he nem fogadták. Oh hálátlan nemzedék! Négy ezer éven kereszt-

tül epedtél a világ Üdvözítője után, s most, midőn hozzád jön, be sem fogadod! Ősi hagyomány, hogy ökök és szamaréja (az újszülöttre) leheltek. Loy. szt. Ign. az Úr születéséről szóló elmélkedésében azt mondja, hogy a hívő lélek elmélkedhetik a fölött, hogy „Mária az uton a számaron ült s József és egy nőcseléd vezettek egy szarvas marhát, ezzel adót fizetendők Betlehemben a császárnak, mely minden tartományra kirovatott;“ ugyanígy szól Lyranus is: „Vittek egy szarvas marhát is Betlehembe, hogy ott nagy sokaság gyülvén össze, eladják s ebből adót is fizetnek, meg az utköltséget is állják (V. ö. Raynand Op. T. 7. Scapul. Marian. p. 7. c. 1.) A mennyből alászálló angyal nagy örömet hirdet, mely lézen minden népnek, mert mindenki számára született Krisztus, kit az Isten a vigság olajával kent föl társai fölött.

Kétségkívül Isten az emberi nemet másképp is megválthatta volna annélkül, hogy ily alacsony szerű születési helyen az éhség, szomjuság-, hideg- és didergésnek tegye ki szt. Fiát, de az által az iránta való szeretet tüzet akarta bennünk éleszeni. Ha egykor, mint Job. 28 r. elbeszéli, a világ teremtése miatt Isten bölcsességét magasztalta minden, mennyivel inkább most az ő testszerinti születésénél, a miért is „azonnal mennyei sereg sokasága jöve dicsérvén: *Dicsőség a magasságban Istennek!*“ Az ég tett tehát bizonyosságot a gyermek méltóságáról.

A megtestesülés megtörtént, de ennek titka az örök végzet méhébe van elrejtve; nagy titok, melynek fátyola alatt elrejtett istenséget imádunk. A kalecdoni zsinat előnkbe adja e páratlan egyesülés mibenlétét, de azért a hit birodalmához tartozik az mégis; mondja, hogy az egyesülés a két természet között össze nem vegyült (inconfusa), változhatatlan (immutabilis), osztatlan (indivisa), elválaszthatatlan (inseparabilis) módon történt s ezzel vonulhat Eutyches, pirulhat, ha tud Nesztor, vonja össze vitorláját Leporius, szamosatei Pál s mások; de azért a megközelíthetetlen világossághoz vakító fénye miatt nem közeledhetik az emberi ész. Egygyé fűzhet a barátság köteléke két embert, de azért két személynek marad; a megszentelő malaszt által Isten lényege egyesül az emberi lélekkel s bár a megigazult isteniesítetik, de Istentől különböző személy marad. Mindkét példában a tények sem cseréltetnek föl. A názáreti szerény hajlékban a szt. Lélek megárnycokolása által képződött emberi test és a lélekkel egyesült az örök Ige s ez egyesülés által a teremtmény és Teremtőből egy személy származik, mely különben öröktől volt: ugy van itt egy személy, mint az emberben a test és lélek egyesüléséből még ettől is sokban különbözik. Az emberi természet, melyet különben a személyiség jellege megilletne, ezt nélkülözi, de azért semmit sem veszít valóságából s a hypostatikus egyesülés az emberi természetnek is isteni személyiséget kölcsönöz. A személyiség nem valóságot ad a természetnek, hanem csak ennek létezési módját jelzi, mely mód hiányozhatik is anélkül, hogy a természet valamit valóságából veszítene, de ama hiányzó létezési módot bőségesen pótolja az isteni persona. Az „actiones sunt suppositorum“ „a működések az önálló állaghoz, illetve személyhez tartoznak“ elvénél fogva akár az emberi, akár az isteni természet szerinti tényt egy és ugyanazon személyre vezetjük vissza s ebből kifolyólag minden dogmasértés nélkül mond

hatjuk: Isten született, Isten fardozott, Isten feszített meg s szenvedett kint, halált, valamint azt is a személy azonosságánál fogva, hogy Ember feltámadt, menybe ment ül az Atyjának jobbán. Az ily szoros egyesülésnél fogva mondhatjuk: *Ez az Isten Ember és viszont Ez az Ember Isten* mindig egy és ugyanazon Krisztust értve, ugyanazon *personát* tekintve áll, hogy *Ez az Ember* t. i. Krisztus Istennek természetes Fia, kit az örök Atya elméje szült. Az isteni Igének két születését ismerjük: az egyik örök, melynél fogva van Atyja, de nincs anyja, a másik időbeli, mely szerint van anyja, de nincs atyja; azonban mindkét születése szerint, a *ki* születik Isten természetes Fia. Egy és ugyanaz volt t. i. *kihez* az Atya mondotta: „Fiam vagy te, én *ma* szültelek téged“ és „Ez az én szerelmes Fiam, őt hallgassátok.“ Az öröktől fogva való időben születik, de azért nem változik, miként nincs változás azon szó között, mely bennünk megfogamzik ma s melyet kimondunk holnap, mikor testet öf a szóban magára.

A könyörület leküldötte tehát az Igét az égből, Isten emberré lett, hogy ugyanazon testben, mely vétkezett, eleget tegyen az isteni igazságosságnak s az Isten nélkül szomorú pusztá föld fájó vágya, szívrepesztő esengésére harmatozták le őt az egek. Nagy örömet hirdetnek az égiek s angyalok hirdetik ezt, mely a földről a „*Dicsőség Istennek*“ alakjában hangzik vissza. Leszállott Isten, hogy az embert fölemelje emberré lett, hogy őt az isteni természet részesévé tegye, mely a glóriában tulajdonkép boldogságunk tárgya.

Vass Á.

T Á R C Z A.

A betlehemi szent éj.

*A nap lenyugszik. Betlehemre már
Az éj teríti csillagsátorát.
Körülte lassan csendesül a táj,
De benne mint a felriadt bokor,
Oly nyugtalan ma mindenik tanya.
Távol rokon, kit sorsa elvetett,
Övéhez ma újra megkerül
S szerette ifját a leányka is
Édes közelben újra éldeli.
A szöbészéd, — mint méhezümmögés,
Két, hol, hová, miféle tájdon
Vive szárnyán tündér szerencse át,
Vagy üldözött a durva sorsharag?
És szóra szó és nem fogy a beszéd.
Öröm, remény, vágy, mind elhangzanak;
Salamon újra él, — de a jövő
Világot, ah nem láttad s oly sötét,
Mint sűrű ködtől terhes éjszaka!
Királyi pálczád, fuda, ellörött,
Ottáridon a tömjén már nem ég
S a Messiás, a várva várt király,
Még sem jön el! De csend! Miként ha kün
Kapu zörögne s szólna bis beszéd . . .*

*Kifáradánk! Az éj reánk szakadt;
Nincsen barátunk, pénzünk nincs nekünk;
E szende nő az út gyötrelmeit
Nem bírja már s órája is közel.
Nem óra, perce van talán néhány,
S magatáa lesz, oly tiszta, mint virág
Tavaszsugarba fürdő szirmai.
E gyermek az, kit Israel remél,
A szivre béke, nektek Isten ő, —
Oh adjatok es éjre hajlokat!*

*Nem adhatunk! a válasz ez vala.
„Nem adhatunk!” De tán kiűn a vadon
Irgalmasabb lesz és egy ódút ad.
Jér Mária! Vasajtó a kőbel,
Kopogtatásra meg nem nyílik az,
De a természet érzi a nyomort
S hajléktalannak nyújt egy rejteket.*

*S tovább menének. A perc egyre int.
Mult és jövő most csak egy pillanat,
Egy röpké pillanat, de többet ér,
Mint esedékek végtelen soka.
Tovább menének dombok oldalán,
Tóvis, bozót és száklár között.
Sohajjukat hús szellő hordja szét,
A sírú éjnek leple öltönyük
S irányozójuk: pislogó tüzek.*

*Pásztor nép őriz alvó nyójat ott,
Barmát akolba kötve szél elől
S beszélgetések, dal, tréfák között
Előzni kész az éj unalmait.
Kézén vezette József Má iát
S a helyközelbe éroe így köszönt:
Javó az Ur! Ti jámbor emberek,
Az éjszakára szállást adjatok!
A pásztorok most felneszellenek
S közülök egy imígyen választol:
Szegény e hely, de nyugodalmas itt
A vándor útas mindenkor talált;
Ha éhezik tejet, ha szomjazik
Italvizet a pásztor mindig ad,
Pihenjétek le hát a tűz körül!*

*Ily szókat ejtve tiszta almot ő
Terít be szürnek ócska rongyivál
És József és az égi szép ara
Reá örömmel ültének le hát.*

*Leültének hát! Szóra szó felel:
Hiddba várjuk a vigasztalót,
Pogány lett az úr Israel felett
És láncsait nem bírja már a nép
És Isten átka, ember gúnyjaként
Fármat csipel, mint holtravert barom, —
Igy szóla egy a pásztorok közül.*

*De hirtelen, mint égi tünemény,
Magasba dal zeng, dal, nem emberi,
Csodás világú fény ragyog körül:
A nőnek arca istenülni kezd,
A föld is erre gyöngén megremeg,
A pillanat örök, mindenható:
Az ige testet ölt! . . .*

*Az ég a földet, ember Istenét
Békülve tartja átölelve máj
S a hosszú éj, az elfogyó remény,
Derengő fényes napba szökken át.
A szűz anya, — ki hallott ily csodát?
Megápolá most újszülött fiát
S hogy a hideg ne venné meg szegényt,
Barmok közé, jászolba fekteté.
Majd rá hajol, mint liliombokor,
Szemébe nézve általszemmel;
Szolid ajakkal gyöngén illett
S a gyermek arcán mennyet érezett . . .*

*Azóta, ha jön a karácsonyest,
Szállást keresni indul még ma is
A szent család, az este hajnalán.
Előzi némely tán, de jó szívek
Örömmel adnak hajlokat nekik,
Hová betérnek és betér velök:
Remény, vigaság, békeség, öröm.*

Bálinth György.

Karácsony a művészetben.¹⁾

A művészetek a középkorban első sorban az egyház szolgálatában álltak: méltóságos dómok büszke, fellegeket verő tornyait, a kapuzatok és szószékek mesterséges faragványait, az oltárképek megható alakjait egyképen az áhitat szülte. Különösen a képirás volt az, mely motívumokban bővelkedett. Az ó- és új szövetség számos mozzanata, mintegy erővel nyomult be a művészek képzeletébe, hogy megtestesülve lépjen délszínre a jámbor hívek gyönyörködtetésére és épülésére. De egy sem volt hathatósabb és megragadóbb ezen mozzanatok között, mint Urunk születése. Hiszen benne testesült meg több évezred vágyakozó epedése, ő volt a prófétáktól annyi időn át állandólag ígért Mester, ki a jövőndő nemzedékeket is magához fűzte az élő hit erejével, a megváltás nagy áldozatával.

Eletének épen ez utóbbi szakasza, a megváltás munkája hatotta meg leginkább az első keresztényeket. Ekkor jelent meg hatalmának delelőjén; lerázván a földiességnek minden részecskéjét magáról, isteni ereje és származása a legvilágosabban állott az álmélködő emberiség előtt. Ennél tovább haladni, visszamenni talán megindító részletekben nem kevésbé gazdag gyermekéveire az isteni Mesternek, nem érezték hajlamot az első keresztények. Az apostolok lelkében is, különösen sz. Páléban, a megdicsőült Krisztus élt legelevenebben. Csak Lukács evangélista idézik gyöngéd szeretettel a születés részleteinél.

Az első keresztények az ember világra jövetelét úgy tekintették, mint a vándorút kezdetét a siralomvölgyében. Még nagy szellemek sem tudták magukat kivonni ennek a gondolatnak hatása alól. Origenes szerint „egy szent ember sem ül ünnepet, sem nem lakmározik születése napján, nem örvend fia vagy lánya születésének. Csak bűnösök vigadnak és ujjongnak ily napon“. Pharao az ő szövetségben, Heródes az újban nevek napját nagy fényvel tartották tel ugyan, de a szentek Job, Dávid és Jeremiás példájára átkozták azt.

1) Az „Alte und neue Welt“ karácsonyi száma után.

Azonban eme pesszimiztikus felfogás nemsokára helyet adott a kegyeletnek, melyet mindenesetre akadályozott az is, hogy a karácsonyi ünnepekörnek nem volt előképe a zsidó szertartásokban, mint a husvétnek és pünkösödnek; akadályozott továbbá az is, hogy magának, Urunk születésének napja sem volt megállapítva, melyek május 20-ikát, mások ápril 20-ikát, mások megint nov. 19-ikét, jan. 5-ikét, márcz. 21-ikét vették annak. Végre a nyugati egyház gyakorlata alapján körülbelül a 354-től kezdve általánosan decz. 25-ikét fogadták el Urunk születésének emléknapijaul.

Szintén ebből, a negyedik század második feléből, származik a Krisztus születésére vonatkozó első műemlék is. A milánói szt. Celsus templomban egy kőkoporsón őt faragvány látaot, domboru művi kivitelben. Ezek egyike a születést ábrázolja. Mint műemlék csak kora miatt érdemelhet említést. Készítőjét nem annyira művészi öntudat vezethette, hiszen gyakorlatlansága szembetűnő, mint inkább buzgósága. Ott fekszik a jászóban, polyába göngyölitve a gyöngye gyermek, mellette háziállatok látszanak, mintegy az Irás szavainak bizonyosságul: az ökör és a szamar megismerik urukat, de saját népe nem. Még Mária és József sem láthatók, mivel a művész egész gondolkozásunkat és érzésünket csak a kisdedre akajja irányítani. Csak egy angyal jelzi kívül e földél mellett, bal kezében a kereszttel, jobb kezét magasra emelve, hogy szent az esemény, melynek e szegényes környezet tanúja lön.

Ha művésziesebb kivitelű emlékek akarunk megismerkedni, nagy időt át kell ugranunk egészen Giotto de Bondoneig (1276—1337.) A padnai Serovegni kápolnában (Cappella dell' Arena) festett fali képeinek még sok fogyatkozása van: a távlat mosolyra fakaszt, alakjai merevek és esetlenek, mint a gyermek játékszerekéi, de mégis élet mutatkozik vonásaikon, részt vesznek az eseményekben. A kép előrésében sz. Józsefet látjuk, egy sziklák között levő istálló előtt álmosan üldögél a földön, mellette őt juh és egy keeske pihennek. Benn Mária nagy gyöngédséggel és odaadó gondossággal vonja keblére a escesemőt. Az épület fölött három angyal imáadásra kulesolja kezét, a negyedik a pásztoroknak hirdeti a nagy hirt, míg az ötödik a fiúnak és anyának mutatja be hódolatát.

Egészen száz év mult el, míg ismét jelentősebb alkotás keletkezett. Ennek az időszaknak a művészei az istenanya, szent József és a három király alakját állítják előtérbe, ruháikat túlterhelik díszszel, úgy hogy ezzel elődeiktől, kik a történelmi valóságnak a vallástitok avatását törekedtek megadni, lényegesen eltérnek.

Filippo Lipi tért más irányba, mely jobban megfelelt a szent jelenet méltó felfogásának. Ha élete nem is volt példás erkölcsileg, esetje mégis megható erővel dolgozott. A tőle származó festményen nem tűnik elénk a hagyományos betlehem-i istálló házi állataival: a helyett sudaras erdőben találjuk magunkat, hol egy kis tisztás talaja ezer színű virágszőnyeggel tarkállik. Mária kibeszélhetetlen anyai örömmel térdel kis fia előtt, az Atyaisten, a szentlélek galamb képében és Keresztelő Sz. János egészíti ki a kedves idyllt. „Emlékezem jól a benyomásra, írja egy műbíráló, — mikor ezt a festményt (a berlini képtárban) először megpillantottam. Addigélé nem vonzottak a régi mesterek, sőt hidegen hagytak. De mikor később megint elmentem mel-

lette s kissé időztem előtte, lebilincselte ebben a szüziés alakban a kedves alázatosságnak és gyermeknek, ki vad-rózsákból álló ágycból felnéz, hanyag kellemé. Az erdő mély hűvös árnyékából a poesis illata áradt felém, végre becsültem első „régí mesteremet“.

Egészen Filippo Lipi szellemében készült Lucca della Robbianának kitűnő domboru művi alkotása is. melyben különösen a szüzanya kitűnő alakja s a kedvesen mosolygó angyalarcok bilincselnek le.

A firenzei művészek második nemzedéke, Pollajuolo, Ghirlandajo, Botticelli stb. egész új irányt honosítottak meg a szent képek készítésénél. A görög római építkezés egyes részleteit és élő személyek arczképét alkalmazzák festményeiken. A háttért itáliai tájképekkel festik tele, szemünk várakon, szőlőkön, hegyeken, folyókön pihen meg; szóval az eseményeket a mindennapi élet körébe vonják le. Ghirlandajónál mutatkoznak legélesebben ezen iránynak fogyatkozásai úgy, mint érdemei:

Az ő művén két korinthusi oszlopot pillantunk meg, melyek szakadozott szalmafüdelet tartanak. Elöl faragásokkal dúsán ellátott kőkoporsó áll latin felirattal: nyilván ez pótolja a jászol helyét. A Mária alakban kevesebb az elragadtatás, nagyobb a saját méltóságának érzete. Oldalt három alak áll, a pásztorokat akarják jelképezni. Bizonyosan a firenzei előkelőbb világhoz tartozó férfiak képmásai, kiknek alkalmazásán sem a festő, sem az azon korbéli közönség nem ütközött meg. A háttérben sziklás hegyoldalra esik tekintetünk; a napkeleti királyok épen egy diadalíven haladtak át, nyomukban nagy tömeg tolong: mintha az egész világ örvendő üdvözléssel ohajtáná köszönteni a béke fejedelmét.

Leonardo da Vincitől, Michel Angelotól és Rafaeltől egyenesen Jézus születését ábrázoló eléggé jellemzetes kép nem maradt reánk. Michel Angelo büszke és sivár lelke talán nem tudott volna megbarátkozni e tárggyal; Rafaelnek a szent család életéből vett képei inkább a Madonnára vonatkoznak, vagy későbbi jeleneteket örökítenek meg Jézus életéből. Legfeljebb a „Madonna del Granduca“-t vehetjük ide, mely aztán igazi karácsonyi szellemet lehel. Leonardo da Vinci e nemű művei helyett, Leonardo Luininek, különben legkiválóbb tanítványának, festményével kell megelégednünk. De maga a mester sem tehette volna jobban vázonra Krisztus születését. Különösen sz. József alakja figyelemre méltó. „A legtöbb művész ugyancsak kevés kegyelettel bánt el vele. Nem ritkán törődött, álmag agastyánnak ábrázolták. Vagy valamely szögletbe dugták, vagy a fal mellé állították. Rendesen mint komikai alakot állították bele a jelenetbe. Luini ellenben előkelő és férfias Józsefet alkotott oly ábrázattal, mely jelleme méltóságának megfelel.“

Corregionak a drezdai képtárban levő „Szent éjjele“ megint más felfogást mutat a megújbodás olasz képiroí között. Az isteni gyermek fehér, csillogó, természetfölötti világosságot áraszt környezetére: anyjára, ki ölében tartja, a pásztorokra, kik ámulva nézik a Megváltót. A jelenet fölött angyalok lebegnek, távolról a nap sugarai törnek útát a csoporthoz, de sokkal halványabb intenzitással bírnak, mint a gyermekből kiáradó sugaraké. A festő felfogása ugyan kelleténél lyraibb, az alakok mozgása túlzot-

tak, a festmény mindazonáltal nagy hatással van a nézőre, ki színt, életet, frissiséget lát a vásznon.

Hagyjuk el most Italiát, melynek már klasszikus emlékekkel telt légköre is oly fejlesztőleg hat a művészi feladatok fejlődésére. A legrégebbi flandriai és német mesterek is sokszor vették tárgyul Jézus születését. Legjellemzőbb ezek közül *Roger van der Weydennek*, Van Eyck legkiválóbb tanítványának a berlini muzeumban található festménye. Oszlopokon álló kunyhó alatt fekszik a kiseded, kit anyja, nevelőapja és a kép megrendelője imádnak. A háttérben, a kunyhó tetején angyalokat lehet látni. A napsugaras olasz föld harmonikus, hevülő, néha extasisban tetszelgő alakjai helyett, csak durva alakokat, merev vázlatokat találunk: még a németes *Gemüthlichkeit* is nehezen magyarázhatjuk bele.

A német művészet akkortájt *Dürer* Albertben (1471–1528) tetőzött. Erő és lágyág egyetülnek műveiben. Geniálitása főleg abban nyilatkozik, hogy eredetiségét még az idegen befolyásnak sem áldozza fel. Ezt a saját szerű egyéniséget észleljük „A szent család” című képében is. A festmény első felében Máriát pillantjuk meg, ki kisedét szeretettel vonja ajkához. Felette, a mérhetetlen magasságban lebeg az Úr a szentlélekkel. Szent József meg, kinek arcán a bizonyára nehéz élet küzdelmek árán megszerzett lelki nyugalom honol, — alszik oldalt. Dürernek ezen bizarr realizmusa mosolyra gerjeszt. Nála egyebütt is gyakran nyilatkozik a hajlam az efféle trivialisáshoz, köznapiassághoz, de mindamellett is lehetetlen őt nem szeretnünk.

Rubens és mások gyakran festik meg Jézus életéből a karácsonyi jelenetet, de a néven kívül alig emlékeztek valami az esemény tetséges voltára. Magának Rembrandtnak sines különös rátermettsége a bethlemi istálló történetének ábrázolására. A XVI. században Italia művészeiből is eltűnt a jámbor lelkesedés a szent események iránt. A festményeknél csak az alakok fejét övező diadém mutatta jelentőségüket: izmos juhászokat, érzégs angyalokat, a fény és árny vakító ellentéteit tárják elének: egyebet mitsem!

Spanyolországban a XVII. században *Murillo*ban nyilatkozott meg fokozott mértékben a vallásos tárgyak szeretete. Ő volt az, ki Krisztus születését még egyszer igazán és szeretettel festette meg úgy, miképen az első művészek, de összehasonlíthatatlanul nagyobb ügyességgel. Bármily gyakorlott és türelmes rézmetsző sem adhatja „A pásztorok imádása”-nak mását. Ez a kép a képirásnak valódi remeke. Az öreg pásztor edzett izmaival és viharlatta fejével megjuhászodva esik térdre: csudálkozása, felindulása nem nyilatkozik esetlen hátra hőkölésben, mint Corregionál. Mily természetes, gyermekies, mily vidám és mégis mily isteni a kis Jézus. Valóban ily utólrébetlenül csak *Murillo* lángszelleme képzelhette maga elé a jelenetet.

Ha a későbbiek műveit vesszük vizsgálat alá, alig találunk tárgyunknak megfelelő ábrázolatra. Csak *Overbeck* és iskolája értettek ahhoz, hogy a XV. század vallásos érzését hiven kifejezzék. *Overbeck*nek „A bethlehemi istállóban” ez. képe igazi vallásos megihletődést mutat. Mária arcán az anyai gondosság kinyomatával, mozdulataiban spon tartozkodással hajol gyermeke fölé; egy csoport kótyas, tüde, gyermekarcú angyal nyájas és kíváncsi tekintettel néz a jászolra; s József meghajolva térdel Mária mögött.

A *legújabbak* inkább genre-képeket festenek, ha a bethlehemi, egyszerűségében is mélyen megindító jelenet követelte felfogást kell megvalósítaniok. Az újabb festmények nagy része magában véve nem sérti ugyan érzésünket, nem ütökzik nézeteinkbe, de viszont képzeletünknek sem ad magasabb szárnyalást, nem emel fel a köznapiasságból. Mert ha valahol igaz, úgy a művészetekben érvényesül leginkább azon állítás, hogy a mondva csinált munkák sohasem érik el a telkesülés magasztos remekeit. *M.*

Karácsonyi mese.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király. Ennek a királynak akkora országa volt, hogy ezt emberfia be nem járhatta, ha egész életén át járt volna is s ez az ország oly szép volt, hogy azt leírni sem lehet. Volt ennek a királynak egy pompás kastélya, a mely tiszta aranyból és márványból vala építve s mely szökőkútakkal, rózsakövekkel és izletes gyümölcsökkel telt kert közepén állott. A virágok egész éven át virultak és illatoztak s ha a gyümölcsök a fákon megértek, azonnal új hajtások keltek nyomukban. Mert ebben az országban tél sohasem volt, az ég állandóan derült és kék vala s egy esipetnyi felhőt sem lehetett azon látni. Sok madár volt a kertben s ezek éjjel nappal énekeltek.

A kastélyban egy pár ember lakott, egy férfi s a felesége: fiatalok és szépek voltak s egymást kimondhatlanul szerették. A jó király öket örökbe fogadta vala s megígérte nekik, hogy a kastély, a szép kert s az egész nagy ország mind az övék lesz, ha neki mindig engedelmeskedni fognak. Mindenök volt, amit csak kívántak; volt gyönyörű ruhájok és a legjobb ennivalójok; a kert összes virágait leszedhették s az összes gyümölcsöket megehették s éjjel csupa selyem közt háltak. Volt — bizony el se tudnám számlálni mennyi — legalább is ezer szolgáljok, kik minden szolgálattal, mint a szél — egyszerre készen voltak; alig kívántak valamit, már meg is volt. — Nagyon boldog volt hát a férfi s a felesége, mindig vidámak voltak, egész napon át örvendeztek, énekeltek, a kertben sétáltak s azt se tudták, hogy gond és bú van-e a világon. Sohasem voltak betegek; nem fájt sem a fejök sem a foguk s egy cseppet se öregedtek; mindig fiatalok voltak. A kertnek egyik szegletében volt pedig egy mély kút s a kút körül olyan fák és bokrok nőttek, melyeknek egészen telete leveleik voltak. Köröskörül minden kietlen és kihalt volt; nem énekeltek itt madarak, nem pompáztak virágok. A király szigorúan megparancsolta vala a pár embernek, nehogy a kúthoz menjenek vagy annak vizéből igyanak. „Ha annak a kútnak a vizéből isztok, kiütlek titeket a várából s a szép kertből s ti örökre szegények és szerencsétlenek lesztek.” Épen ezért sohasem mentek a kútnak még a közelébe sem. Szóval, nagyon félték.

Egy szép napon labdázta egymással és Teofil, mert így hívták a férfit, a labdát messze eldobá a kertbe. Glauke, az asszonynak volt ez a neve, a labda után futott; de az a labda, mintha csak lába lett volna, mind tovább és tovább ugrált, míg épen a kút mellé ért. Mikor pedig Glauke is a kútnál termett, hát — uramfia — egy esunya békát látott, mely a kút szélén ült. A béka villogó szemekkel tekintett

a megijedt asszonyra. Teofil is csakhamar a kútnál volt. „Jer, menjünk el innen“ — szóla feleségéhez, — „ez itt gonosz hely s jól tudod, hogy a király mit parancsolt nekünk.“

De a béka egyszerre csak megszólalt. „Miért nem jöttök néha erre a szép, hűvös helyre? Nézzétek csak, milyen kellemes árnyék van itt s ez a víz is oly édes, hogy nincs párja az egész világon. S a ki ebből a vízből iszik, az olyan szép és okos lesz, mint egy angyal s mindent megláthat, mi az égben s a földön történik.“

„Hazudik a béka, hazudik, mondá megrettenve Teofil: „Jer Glauke, távozzunk innen minél gyorsabban.“

Glauke azonban a kút fölé hajolt s benézett a vízbe. S ez a víz oly kristálytisza volt, hogy Glauke abban meglátta saját képét; hogy mi az a tükör, azt még nem tudta. Intett férjének, hogy ő is nézzen bele s Teofil csak nem ujjongott, midőn magát és szép feleségét látá.

„Igyunk ebből a vízből“, mondá halkán Glauke. „a király úgy sem tudja meg, hiszen senki sem lát minket“.

„Nem, nem szabad“, válaszolá Teofil, „a király megtöltötte s örökre szegények és szerencsétlenek leszünk.“

„Dehogy leszünk; sőt szebbek és okosabbak leszünk, azt mondta a béka,“ folytató az asszony, „s én nagyon szeretném, hogy még szebb legyek.“

S ezzel lehajolt, tenyerével vizet merített és ivott; szegény férje meg remegett a félelemtől.

„O de fölséges víz!“ kiáltott Glauke, „igyl te is Teofil, tudod-e, hogy sokkal szebbek és okosabbak leszünk.“

Teofil nem tudott ellenállani az asszony hízog szavainak s ő is ivott. Mivel a víz jól esett, ismét ittak s minél tovább ittak, annál szomjasabbak lettek. A víz a kútban pedig mind mélyebbre és mélyebbre szállott s Teofilnak és Glaukének ugyancsak meg kellett hajolniok, hogy a vizet elérhessék. Hát egyszerre, épen mikor újból lehajoltak, mindketten a kútba estek. Ekkor a béka felkacagott, a föld megrendült, hatalmas mennydörgés rázkodtatta meg a levegőt; — Teofil pedig feleségével együtt mozdulatlanul feküdt a mélyben siri sötétségtől környezve.

Sok idő telhetett el, míg Teofil ismét visszanyerte öntudatát. Nem sokára Glauke is felébredt s midőn meglátta férjét, olyan keservesen kezdett sirni, hogy Teofil is hangos zokogásra fakadt.

„O Teofil“, mondá Glauke, „milyen csúf lettél.“

„De te is, Glauke;“ viszonzá a férfi, „nézd csak, mily fekete mind a két kezed.“

Glauke rá nézett a kezére s ismét jajgatni kezdett.

„Te Teofil, ugyan hol lehetünk?“ kérdé siránkozva.

„Biz' azt nem tudom,“ válaszolá búsan Teofil: „de azt látom, hogy többé nem vagyunk a király szép kertjében.“

„Milyen sötét és szomorú itt minden; jaj nekünk, mit tettünk!“ folytató Glauke.

„Nem engedelmeskedtünk a királynak s most látod-e, azért bűnhődünk.“

S Glauke újból sirt, de már késő volt.

„Ni, ott egy magas hegyet látok,“ mondá Teofil, „és hegy felett fényes világosságot. Jer, menjünk fel a hegyre,

hátba meglelhetjük azt a helyet, a honnan leestünk.“ S neki indultak a hegynek. Az út teli volt göröngyökkel és kavicsokkal. Tüskék és tövissek meredeztek ki a kavicsok közül s ezek lábukat véresre szúrták és sebeztek, mert cipőjük nem volt. Sok ideig kellett menniök, míg végre a hegy tetejére felértek; de a király szép kertjének még csak nyomát sem láthatták s az a fényes világosság is mind halványabb és halványabb lett, míg egyszerre egészen eltűnt. Három álló napig ültek a hegy tetejéns várakoztak arra a fényes világosságra, de ez többet nem tért vissza. Szomorúan leszállottak ismét a völgybe.

Épen a mint a hegy tövénél voltak, hát kit látnak? Egy csúf ember rongyos ruhákban közeledett feléjük, karjai olyan vékonyak voltak, mint egy gyűntaszál, arca sápadt, szeméi beesve s csontjai csak amugy zörögtek. Teofil és Glauke elé állott s elzárá előlük az utat. Mindaketten nagyon megijedtek Teofil azonban neki bátorodott s így szólt a vézna alakhoz: „Te ki vagy?“

„Én az Éhség vagyok,“ hangzott a válasz; s a mint azt mondá, arcukra lehelt s egy pillanat alatt eltűnt.

ismét mentek, maendegéltek, de az asszony tovább már nem bírta. „Nagyon el vagyok fáradva, ülünk le kissé. Bárcsak valami enni valónk volna.“

Teofil maga is elég fáradt és éhes volt. Bármerre tekintett azonban, csak végtelen pusztaságot látott, melyen tüskék, tövises és a nap hevétől leperzselt fű képezték az egyedüli növényzetet: még vizet sem birt találni. Teofil egy maroknyi fűvet tépett ki a földből s feleségének feje alá tette, mire ez mély álomba merült. Ő maga pedig az egész vidéket össe vissza járta. hátba valami enni valóra akadna. De hiába volt minden fáradsága. Szomorúan tért vissza feleségéhez s hát — felesége mellett egy magas és erős asszonyt látott, kinek egyik kezében egy ásó s egy kapa s a másikban egy kiesi zsák volt.

„Ki vagy te?“ kérdé Teofil.

„Én a Munka vagyok,“ felelte az asszony. „Neked adom ezt az ásót, kaptát és zsákot s megmondom, hogy mit csinálj velök. Ott lenn a völgyben puha, fekete föld van, az ásóval azt a földet ásd fel s a zsákban levő gabonaszemeket hintsd bele. Azután a kapával a földet szépen egyen-gessed meg, várj türelemmel s lesz majd ételetek.“

Teofil elfogadta az asszony ajándékait. „Kérlek szépen jó asszony, adj nekünk most kis enni valót;“ mondá Teofil; „oly fáradtak és éhesek vagyunk, hogy alig bírunk mozdulni.“

„Menjete le a völgybe, találtok ott egy forrást, a melynek tiszta vizéből ihattok; a forrás körül fák vannak s ezeknek gyümölcseivel lecsillapíthatjátok éhségeteket.“ S ezzel eltűnt.

Teofil felébreszté Glaukét s elmondá neki, mit az asszonytól hallott. Lementek hát a völgybe. Ráakadtak a forrásra s annak vize a legfinomabb bornál is jobban ízlett nekik. Leszakítottak az egyik fáról egy almát is, de az oly savanyu volt, hogy alig lehetett megenni. Nem volt azonban semmi egyébök s így a savanyu almákkal meg kellett elégedniök. Lassanként elküszelgett az éj is s a sok fáradságtól kimerülten az egyik fa alatt a fűben csakhamar elaludtak.

Kora reggel felébredtek s ismét ittak a forrás vizéből s ettek az almákból. Azután Teofil elővette az ásót s a

kapát, Glauke meg a zsákot s hozzáfogtak a munkához. Teofil felásott egy jó darabnyi földet, a zsákban levő gabonaszemeket behintette s a kapával a felásott földet szépen megegyengették. Mintán ezzel készen voltak, leültek s várták, hogy mikor jö ki az étel a földből. De hiába vártak s így hát ismét almával kellett éhségüket lecsillapítaniok. S mivel a szabad ég alatt a fűben nem akartak tovább aludni, ágakból egy sátrat csináltak s puha mohából készítették ágyat. De a mikor visszagondoltak a jó királyra, a szép kertre s hajdani boldog életökre, könnyek ömlöttek szemökből. Miért is voltak engedetlenek?! De már késő volt a bánat!

Telt, múlt az idő. Teofil egy szép napon azon helyhez ment, hová a gabonaszemeket hintette vala s hát az a kis térség zöld kalászekkal vala benöve. Megvan már az étel gondolá magában s egy kalászt kiszakítva, azt enni kezdé. De oly keserű volt az ize, hogy el kellett dobnia. Szomoruan tért vissza kunyhójába s így szólott Glaukéhez: „Az az asszony bizonyosan megcsalt bennünket; mert azt a földből kinőtt ételt nem lehet megenni.“ S újból almát kellett enniök. Nehány nap múlva Teofil már sárga szemeket lelt a kalászbán. Miközben azon tündökött, hogy mit is kezdjen ezekkel a magokkal, ismét mellette termett a magas és erős asszony, a Munka. „Ime, itt egy sarló,“ szólott hozzá, „ezzel vágd le a gabonát, a sárga szemeket ved aztán ki a kalászból; jó táplálékot fog az nektek adni. A gabonaszárakkal földd be a kunyhódat s csinálj belőlük ágyat.“ A Munka Glaukét is oda szólítá s azt mondá neki „Ezen magokat addig kell egy lapos kövel zúzni, míg szép fehérré porrá válnak; arra a porra, a mit lisztnek hívnak, önts vizet s akkor tészta lesz belőle; a tésztát pedig két forró kőközt süsd meg s készen lesz az étel.“

„De hol kapok forró kőveket?“ kérdé Glauke.

„Tüzet fogtok kapni; a többi a ti dolgotok,“ mondá a Munka s eltűnt.

Neki fogtak tehát a dolognak. Bizony, nehezen ment. Teofilnak a tenyere egészen felholyagzott s a verejték nehéz cseppekben csurgott arczáról. S miközben így dolgozott, hát — uramfia — kit lát? Egy sötétarcú és haragos szemű asszonyt, ki csúf szavakat mormogott. „Ki vagy te?“ kérdé Teofil. „En a *Viszálkodás* vagyok,“ felelé az asszony s egyik ujjával Teofilnak mellére ütve eltűnt. Teofil tovább dolgozott. Mind nehezebben és nehezebben ment, nagyokat sohajtott és jajgatott s azt hitte, hogy a dereka menten kettészakad. Mind ennek az oka Glauke, mondá magában: ő ivott először a vízből s ő kényszerített arra, hogy én is igyam. Ő egyedül az oka ennek a nagy nyomorúságnak. Ilyen gondolatokkal tépelődve indult haza felé s indulatosan hányt a kéréket a kunyhó bejárata előtt a földre.

„Ezt a kint már tovább ki nem bírom,“ kiálta fel; „te vagy az oka mind ennek.“

„En?“ kérdé Glauke.

„Hát talán én?“ viszonzá Teofil haragos tekintettel. „Te ittál a kútból. S ha nem ittál volna, még most is a régi boldogságban élnénk.“

„Hát te nem ittál?“ kiálta az asszony.

„Hát nem te kínáltál?“

„Hát miért ittál?“

Szöröl szóra, majd karóra került a dolog. A vége az lett, hogy Teofil jól elverte a feleségét. A szegény asszony végig dült mohából készült ágyán s keservesen sirt; Teofil meg sötét arczal tekintett maga elé. Egyszerre csak elborul az ég, zivatar keletkezik s rémesen dörgött az ég. A villám folyton cikázott s a mennydörgés sem szűnt. Teofil azt hitte, hogy ez büntetés, hogy feleségét oly rosszul, bánt: oda térdelt hát melléje, megfogta a kezét s bocsánatot kért tőle. Glauke most már az örömtől könyező szemekkel átkarolta férjét s édes szavakkal szólott hozzá. „Ne haragudjál, drága Teofil; én vagyok mindenek az oka; örömet viselek el minden bajt, minden kint, csak te szerez engem.“ E pillanatban oly iszonyuan megdördült az ég, hogy a kösziklák ezerzeresen visszhangozták. Teofil s a felesége megrémülve futottak a szabadba; hát a villám becsapott egy fába, a mely most lángokban állott. A zivatar nemsokára elvonult, az ég kiderült s egy szép szivárvány tünt fel a kék égboltozaton.

(Vége köv.)

IRODALOM.

— **Buzárovics Gusztáv kiadásában Esztergomban** éppen most jelent meg: **Karácsonyi Pásztorjáték**, Erdösi Károlytól. Kis 8-adrét, 35 oldal, színes borítékba fűzve. Ara 15 kr. Kapható minden könyvkereskedésben.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Felekezeti iskola Angliában.** Salisbury, a konzervatív angol miniszterelnök a felekezeti iskola szűkségességét hangsúlyozta minap az anglikán egyház képviselői előtt. Salisbury szégyennek mondta, hogy a szülők, kik gyermekeiket saját vallásukban kívánják fölneveltetni, ezért pénzbírsággal sújtassanak, a mennyiben a törvény kényszeríti őket oly iskolák fenntartásához hozzájárulni, melyeket felekezetnélküli jellegük miatt igénybe venni nem akarnak s e mellett külön áldozatot kell hozniök saját iskoláik céljaira, ha nem hajlandók gyermekeiket annak kiténni, hogy vallás nélkül nőjjenek fel. „Ezen változtatni kell. Meg kell tennünk azt, a mi hatalmunkban van,“ folytatta szavait a miniszterelnök. „Meg kell tennünk minél előbb, mert a felekezeti iskolákat, erős veszély fenyegeti, hogy a felekezetiellenes Boord-Schol-ok elnyomják őket, a miénk az ifjuság vallásos nevelése szempontjából nem szabad megtörténnie. Én biztosíthatom önöket, hogy e kérdésben élénken érzek, s ez érzettől pártunk is át van hatva és a többség a parlamentben. Kijelentem, hogy legjobb törekvésünk a felekezeti iskolákra nézve most kifejezett óhajunk megvalósítására fog irányulni.“ Így beszélt Anglia nagynevű és hatalmas kormányelőke, hanem igaz, hogy ott is előbb útlevélet kaptak a szabadelvűek s csak azután lehetett káros törvényeik megmásítását komolyan szóba hozni. Mikor jutunk mi a mi liberálisainkkal e pontig?

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Pál Antal**.

Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Péter János dr., Vass Albert, Zlamál Agoston**.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.